
Meddelandeblad

Mottagare:

Kommuner: nämnder med ansvar för verksamheter inom socialtjänsten inkl. LSS, förvaltningschefer

Landsting: nämnder med ansvar för verksamheter enligt LSS

Huvudmän för yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter inom socialtjänsten inkl. LSS

Statens Institutionsstyrelse

Utförare av personlig assistans med assistansersättning beviljad enligt SFB

Nr 1/2015

Januari 2015

Lex Sarah

Den 1 juli 2011 trädde nya bestämmelser om lex Sarah i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, i kraft. Samtidigt trädde SOSFS 2011:5 *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah* i kraft. Med anledning av att den nya tillsynsmyndigheten Inspektionen för vård och omsorg (IVO) bildades den 1 juni 2013 ändrades vissa bestämmelser rörande lex Sarah.

I detta meddelandeblad ges information om bestämmelserna om lex Sarah. Informationen utgår främst från lagtexten, regeringens proposition 2009/10:131 *Lex Sarah och socialtjänsten – förslag till vissa förändringar* och SOSFS 2011:5 *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah*. Vidare beaktas de ändringar i SoL och LSS samt i SOSFS 2011:5 som trädde i kraft den 1 juni 2013.

Detta meddelandeblad ersätter meddelandebladet *Nya bestämmelser om lex Sarah den 1 juli 2011* (nr 4/2011) och meddelandebladet *Information om nya bestämmelser om lex Sarah* (nr 6/2011).

Propositionen 2009/10:131 *Lex Sarah och socialtjänsten – förslag till vissa förändringar* finns tillgänglig på regeringens webbplats (www.regeringen.se) för både nedladdning och beställning. SOSFS 2011:5 *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah* samt SOSFS 2013:16 *Socialstyrelsens föreskrifter om ändring i föreskrifterna och allmänna råden (SOSFS 2011:5) om lex Sarah* finns tillgängliga på Socialstyrelsens webbplats för både nedladdning och beställning (<http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2011-5>).

På Socialstyrelsens webbplats finns även andra upplagan av handboken *Lex Sarah – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah* (artikel nr 2014-1-24) (<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-4-9>) samt *Frågor och svar om lex Sarah* (<http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/Sidor/lexsarah.aspx>)

Innehåll

Lex Sarah	3
Syftet med lex Sarah	3
Tillämpningsområde.....	4
Rapporteringsskyldigheten	5
Missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden	5
Rapporteringsskyldiga	5
Mottagare av rapporter.....	6
Information till de rapporteringsskyldiga	6
Skyldigheten att utreda och vidta åtgärder.....	7
Omedelbara åtgärder	7
Information till nämnd om mottagna rapporter	7
Utredning och dokumentation.....	8
Anmälan till Inspektionen för vård och omsorg.....	9
Anmälningsskyldig	9
Hur anmälan ska göras.....	9
Information till nämnd om anmälan till Inspektionen för vård och omsorg.....	9
Rutiner för verksamheten	10
Information till rapporteringsskyldiga.....	10
Rapporteringen	10
Undanröja och avhjälpa	11
Utredningen.....	11
Anmälan till Inspektionen för vård och omsorg	12
Information till berörd personal	12
Information till enskilda	13
Jäv och liknande situationer.....	13
Referenser	14
Lagar och förordningar	14
Propositioner.....	14
Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS)	14
Socialstyrelsens handböcker	14
Meddelandeblad.....	14
Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS)	14

Lex Sarah

Lex Sarah brukar man benämna de bestämmelser i SoL och LSS som reglerar vissa skyldigheter för anställda och de som bedriver verksamhet när det gäller missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden i verksamheten. Lex Sarah är ingen egen lag utan bestämmelserna finns i SoL och LSS. Skyldigheterna gäller i både kommunal och yrkesmässigt bedrivna enskild verksamhet samt i verksamhet vid Statens Institutionsstyrelse (SiS). Med kommunal verksamhet avses här också verksamhet enligt LSS som bedrivs av landsting.

Enligt bestämmelserna om lex Sarah i SoL och LSS ska

- anställda med flera genast rapportera missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden till den som bedriver verksamheten¹
- den som bedriver verksamheten utan dröjsmål utreda, dokumentera och avhjälpa eller undanröja missförhållandet eller den påtagliga risken för missförhållandet²
- den som bedriver verksamheten, om missförhållandet eller den påtagliga risken för missförhållandet är allvarligt, snarast anmäla det till IVO³
- den som ska ta emot rapporter (den som bedriver verksamheten) informera de som omfattas av rapporteringsskyldigheten om denna skyldighet.⁴

För yrkesmässigt bedrivna enskild verksamhet finns ytterligare tre bestämmelser i SoL och LSS som ingår i det som benämns lex Sarah. Den som bedriver en yrkesmässig enskild verksamhet ska

- informera berörd nämnd om de rapporter han eller hon har tagit emot⁵ och
- informera berörd nämnd om att en anmälan har gjorts till IVO.⁶

Vidare regleras skyldigheten för den som yrkesmässigt bedriver en enskild verksamhet att utreda rapporterade missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden samt att bevara och gallra dokumentationen.⁷

Syftet med lex Sarah

I 3 kap. 3 § SoL och 6 § LSS anges att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet respektive att verksamheten enligt LSS ska vara av god kvalitet. Enligt bestämmelserna i båda lagarna ska kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Lex Sarah är en del av det systematiska kvalitetsarbetet som enligt 3 kap. 3 § SoL och 6 § LSS ska bedrivas. Syftet med lex Sarah är att verksamheten ska utvecklas och att missförhållanden ska rättas till. Det är viktigt att komma till rätta med brister i verksamheten och förhindra att liknande missförhållanden uppkommer igen.⁸ Syftet är vidare att bidra till att den enskilde får insatser av god kvalitet och att skydda den enskilde från missförhållanden.⁹

En avgörande förutsättning för att uppnå önskvärt resultat är att bestämmelserna om lex Sarah på ett tydligt sätt fogas in i och utvecklas till att bli en reguljär del av det systematiska

¹ 14 kap. 3 § SoL och 24 b § LSS

² 14 kap. 6 § SoL och 24 e LSS

³ 14 kap. 7 § SoL och 24 f LSS

⁴ 14 kap. 4 § SoL och 24 c § LSS

⁵ 14 kap. 5 § SoL och 24 d § LSS

⁶ 14 kap. 7 § andra stycket SoL och 24 f § andra stycket LSS

⁷ 7 kap. 6 § SoL och 23 e § LSS

⁸ Prop. 2009/10:131 s. 32

⁹ Prop. 2009/10:131 s. 25

kvalitetsarbete som kommuner och yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter ska bedriva inom socialtjänsten.¹⁰

Enligt regeringens bedömning bör kvalitets- och säkerhetsarbetet inom socialtjänsten i ökad utsträckning ha ett systemperspektiv. En bättre balans bör eftersträvas mellan ett individperspektiv, det vill säga vem som gjorde fel, och ett systemperspektiv, det vill säga vad som har brustit i organisationen m.m. För detta krävs bland annat att större tonvikt läggs vid förebyggande åtgärder så att fel, brister och missförhållanden – och i synnerhet allvarliga missförhållanden – på ett tidigt stadium kan upptäckas och därmed i möjligaste mån undvikas.¹¹

Tillämpningsområde

De bestämmelser om lex Sarah som trädde i kraft den 1 juli 2011 har ett större tillämpningsområde än de som gällde tidigare. Bestämmelserna om lex Sarah ska tillämpas inom socialtjänsten, i verksamhet vid SiS och i verksamheter enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Bestämmelserna i SoL gäller förutom i omsorger om äldre personer och personer med funktionsnedsättning, även inom det som ibland benämns individ- och familjeomsorg inklusive verksamheter inom familjerättens område. Utvidgningen innebär även att bestämmelserna om lex Sarah gäller i verksamheter när lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, tillämpas.

Med verksamhet vid SiS avses dels verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 § SoL, dels övrig verksamhet vid SiS. Även verksamhet enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, LSU, omfattas av lex Sarah även om den inte är att anse som socialtjänst i egentlig mening.¹²

Med lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade avses dels verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, dels utförande av personlig assistans åt någon som har beviljats assistansersättning av Försäkringskassan enligt 51 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, SFB.

Bestämmelserna om lex Sarah ska tillämpas både vid handläggning av ärenden och vid genomförande av insatser.¹³ Inom socialtjänsten ska bestämmelserna tillämpas när det gäller individinriktade insatser, allmänt inriktade insatser och strukturinriktade insatser.¹⁴

Av bestämmelserna om lex Sarah i SoL och LSS framgår att lex Sarah gäller i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter.¹⁵ Det innebär att familjehemsföräldrar inte omfattas av rapporteringsskyldigheten.¹⁶

Som nämnts ovan gäller bestämmelserna om lex Sarah vid utförande av personlig assistans när Försäkringskassan beviljat assistansersättning enligt 51 kap. 2 § SFB. Det förutsätter dock att det är en kommun eller en tillståndspliktig assistansanordnare som utför assistansen. Bestämmelserna om lex Sarah gäller däremot inte om den assistansberättigade som fysisk person anställer sina personliga assistenter.¹⁷

Rapporteringsskyldigheten gäller inte frivilligarbetare.¹⁸

¹⁰ Prop. 2009/10:131 s. 21

¹¹ Prop. 2009/10:131 s. 21

¹² Prop. 2009/10:131 s. 30

¹³ Prop. 2009/10:131 s. 28

¹⁴ Prop. 2009/10:131 s. 38

¹⁵ 14 kap. 3 § andra stycket SoL och 24 b § andra stycket LSS

¹⁶ Prop. 2009/10:131 s. 30

¹⁷ 23 § tredje stycket LSS, prop. 2009/10:176 s. 76 och prop. 2004/05:39 s. 28. För mer information se Socialstyrelsens meddelandeblad 9/2010 art nr 2013-5-40

¹⁸ Prop. 2009/10:131 s. 26

Rapporteringskyldigheten

Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och vid SiS ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör en eller flera enskilda som får insatser eller kan komma i fråga för insatser inom verksamheten.¹⁹ Det samma gäller för den som fullgör uppgifter i verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.²⁰

I lagstiftningen tydliggörs att personalen även ska rapportera missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden som rör någon som kan komma ifråga för en insats. Missförhållanden uppkommer inte bara när det gäller människor som får olika insatser inom socialtjänsten. Även i uppsökande verksamhet eller under handläggning av ett ärende kan missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden uppstå.²¹

Lagstiftaren använder uttrycket ”komma ifråga för” för att betona att rapporteringskyldigheten enligt SoL gäller under hela handläggningen. Det innebär att rapporteringskyldigheten enligt SoL gäller redan under prövningen av om någon är berättigad till en insats som kan falla inom socialtjänstens område. Socialnämndens utredningsskyldighet enligt 11 kap. 1 § SoL inträder när nämnden genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har fått kännedom om att en enskild har behov av nämndens stöd. Rapporteringskyldigheten enligt LSS inträder när utredningsskyldigheten enligt LSS aktualiseras. Det sker i regel när den som är berättigad att ansöka om insatser har gjort en ansökan.²²

Skyldigheten att rapportera missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden betraktas som ett led i kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling i verksamheten. Rapporteringskyldigheten bör därför inte vara beroende av den enskildes uppfattning. Arbetet med kvalitetssäkring omfattar verksamheten som sådan och berör därmed även andra personer som ges insatser inom socialtjänsten och LSS. Rapporteringskyldigheten bör dock även fortsättningsvis fullgöras på ett sådant sätt att respekten för den enskildes integritet upprätthålls.²³

Missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden

Med missförhållanden som ska rapporteras avses såväl utförda handlingar som handlingar som någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa.²⁴

Med påtaglig risk för ett missförhållande, som också ska rapporteras, ska avses att det är fråga om en uppenbar och konkret risk för ett missförhållande.²⁵

Rapporteringskyldiga

De som omfattas av rapporteringskyldigheten är

- anställda
- uppdragstagare
- praktikanter eller motsvarande under utbildning, och
- deltagare i arbetsmarknadspolitiska program.²⁶

¹⁹ 14 kap. 3 § SoL

²⁰ 24 b § LSS

²¹ Prop. 2009/10:131 s. 38

²² Prop. 2009/10:131 s. 38 f

²³ Prop. 2009/10:131 s. 37

²⁴ 2 kap. 3 § SOSFS 2011:5

²⁵ 2 kap. 3 § SOSFS 2011:5

²⁶ 2 kap. 1 § SOSFS 2011:5

Mottagare av rapporter

Rapporteringskyldigheten fullgörs inom socialtjänsten

- i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet till den som bedriver verksamheten
- i övrigt till berörd socialnämnd.²⁷

Rapporteringskyldigheten i verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade fullgörs

- i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet till den som bedriver verksamheten
- i övrigt till berörda nämnder som avses i 22 § LSS.²⁸

Med berörd nämnd avses den nämnd som bedriver verksamheten.²⁹

Yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter är verksamheter som inte drivs direkt av en kommunal nämnd utan av till exempel ett aktiebolag, en stiftelse, en förening eller ett kooperativ. Vid tillämpning av bestämmelserna om lex Sarah i SoL görs ingen skillnad mellan tillståndspliktiga verksamheter och entreprenader. Båda formerna ska tillämpa bestämmelserna som gäller för yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet.³⁰ För tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah har det inte heller någon betydelse om en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet bedrivs i vinssyfte eller är icke-vinstdrivande.³¹

I verksamhet vid SiS fullgörs rapporteringskyldigheten till ledningen för myndigheten.³²

Den som enligt lag ska ta emot rapporter om missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden kan själv välja att ta emot dem eller utse andra mottagare av rapporter. Det behöver finnas någon som kan ta emot rapporter under den tid som en verksamhet pågår. Om verksamheten bedrivs dygnet runt behöver den som bedriver verksamheten ta ställning till vem som ska ta emot rapporter under kvällar, helger och nätter. Den som bedriver verksamheten behöver också ta ställning till vem som ska ta emot rapporter om den som i vanliga fall gör det är frånvarande vid till exempel semester, sjukdom och tjänsteresa.

Information till de rapporteringskyldiga

Den som ska ta emot rapporter ska informera de som fullgör uppgifter inom respektive verksamhet om skyldigheten att rapportera missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden.³³

Information om rapporteringskyldigheten ska ges till den som omfattas av skyldigheten när han eller hon påbörjar en anställning, ett uppdrag, en praktikperiod eller liknande. Informationen ska därefter ges återkommande.³⁴

Information om vem i verksamheten som är utsedd att vara mottagare av rapporter ska ges vid det första tillfället samt vid senare tillfälle om förändring av mottagare görs.³⁵

Information om rapporteringskyldigheten bör ges både muntligt och skriftligt minst en gång per år.³⁶

²⁷ 14 kap. 3 § SoL

²⁸ 24 b § LSS

²⁹ 2 kap. 4 § SOSFS 2011:5

³⁰ Jfr 14 kap. 3 § SoL och 7 kap. 6 § SoL

³¹ Jfr prop. 2009/10:131 s. 27

³² 14 kap. 3 § SoL

³³ 14 kap. 4 § SoL och 24 c § LSS

³⁴ 2 kap. 2 § SOSFS 2011:5

³⁵ 2 kap. 2 § SOSFS 2011:5

³⁶ 2 kap. 2 § AR SOSFS 2011:5

Skyldigheten att utreda och vidta åtgärder

Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som har rapporterats ska dokumenteras, utredas och avhjälpas eller undanröjas utan dröjsmål.³⁷

Omedelbara åtgärder

När en rapport har kommit in ska den som rapporteringsskyldigheten ska fullgöras till omedelbart vidta de åtgärder som situationen kräver.³⁸

Information till nämnd om mottagna rapporter

Yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet

Den som i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet ska ta emot rapporter ska informera berörd nämnd om de rapporter han eller hon har tagit emot.³⁹

Med berörd nämnd som ska informeras om mottagna rapporter i yrkesmässigt bedriven-enskild verksamhet, ska avses den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde.⁴⁰

Om rapporteringen berör en verksamhet med allmänt inriktade insatser inom socialtjänsten som bedrivs på uppdrag av en kommun, ska med berörd nämnd avses den nämnd som har tecknat avtal om verksamheten.⁴¹

Om en rapport i en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet avser utförandet av personlig assistans där Försäkringskassan har beslutat om assistansersättning enligt 51 kap. 2 § SFB finns ingen beslutande nämnd i kommunen. Då bör i stället den nämnd som har ett ansvar enligt 15 § 2 LSS informeras om rapporten.⁴²

Kommunal verksamhet

Den nämnd som tagit emot en rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande bör ge information om den mottagna rapporten till den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde, om det är en annan nämnd än den som bedriver verksamheten.⁴³

Statens Institutionsstyrelse

Om en rapport som gäller verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 § SoL har tagits emot, ska ledningen vid SiS informera den i förekommande fall ansvariga socialnämnden, såvida det inte finns hinder för det enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.⁴⁴

Av 6 kap. 3 § följer att SiS har ansvar för att leda verksamhet vid sådana hem som avses i 12 § LVU (särskilda ungdomshem) samt 22 och 23 §§ LVM (LVM-hem). Enligt 1 § LSU verkställs påföljden slutna ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid sådana särskilda ungdomshem som avses enligt 12 § LVU.

När det gäller insatser enligt LVU och LVM fattas inte besluten av socialnämnden utan av en förvaltningsdomstol. Med ansvarig socialnämnd i detta sammanhang avses den socialnämnd som fullgör vissa lagreglerade uppgifter.⁴⁵

³⁷ 14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS

³⁸ 3 kap. 1 SOSFS 2011:5

³⁹ 14 kap. 5 § SoL och 24 d § LSS

⁴⁰ 4 kap. 1 § SOSFS 2011:5

⁴¹ 4 kap. 1 § SOSFS 2011:5

⁴² 4 kap. 1 § AR SOSFS 2011:5

⁴³ 4 kap. AR med rubriken Kommunal verksamhet SOSFS 2011:5

⁴⁴ 4 kap. 2 § SOSFS 2011:5

⁴⁵ Se t.ex. 4, 11, 13 och 21 §§ LVU samt 12, 19 och 28 §§ LVM

Utredning och dokumentation

Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska dokumenteras och utredas utan dröjsmål.⁴⁶ För yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter finns en bestämmelse som anger att ett rapporterat missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska utredas av den som bedriver verksamheten.⁴⁷

Dokumentationen av ett rapporterat missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska göras fortlöpande.⁴⁸

Dokumentationen av utredningen ska utvisa

1. vad det rapporterade missförhållandet eller risken för ett missförhållande har bestått i och vilka konsekvenser det har fått eller hade kunnat få för den enskilde,
2. när den muntliga eller skriftliga rapporten har tagits emot,
3. när och hur missförhållandet eller risken för missförhållandet har uppmärksamats,
4. när missförhållandet har inträffat,
5. de orsaker till missförhållandet eller risken för ett missförhållande som har identifierats,
6. om något liknande har inträffat i verksamheten tidigare och i så fall varför det har inträffat igen, och
7. bedömningen av om något liknande skulle kunna inträffa igen.⁴⁹

Vidare ska det av dokumentationen framgå

1. vilka åtgärder som har vidtagits för att undanröja eller avhjälpa missförhållandet eller risken för ett missförhållande samt tidpunkt för dessa,
2. vad som i övrigt har framkommit under utredningen, och
3. vilket beslut eller ställningstagande som utredningen har avslutats med.⁵⁰

För varje uppgift som dokumenteras under utredningen ska det framgå

- 1 vilket datum uppgiften dokumenterades,
2. varifrån uppgiften kommer
3. vad som är faktiska omständigheter och vad som är bedömningar, och
4. vem (namn och befattning eller titel) som har dokumenterat uppgiften.⁵¹

De åtgärder som har vidtagits eller planeras i verksamheten för att förhindra att liknande missförhållanden eller risker för missförhållanden uppkommer igen ska dokumenteras.⁵²

Information till den enskilde

Den enskilde bör alltid underrättas om ett missförhållande som har inträffat.⁵³

⁴⁶ 14 kap. 6 § SoL och 24 e LSS

⁴⁷ 7 kap. 6 § SoL och 23 e § LSS

⁴⁸ 5 kap. 1 § SOSFS 2011:5

⁴⁹ 5 kap. 2 § SOSFS 2011:5

⁵⁰ 5 kap. 3 § SOSFS 2011:5

⁵¹ 5 kap. 4 § SOSFS 2011:5

⁵² 5 kap. 5 § SOSFS 2011:5

⁵³ 5 kap. AR med rubriken Information till den enskilde SOSFS 2011:5

Anmälan till Inspektionen för vård och omsorg

Ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska snarast anmälas till IVO. Den utredning som har gjorts med anledning av det inträffade ska bifogas anmälan.⁵⁴

Anmälningsskyldig

Inom socialtjänsten ska anmälan göras av

- socialnämnden om det är en kommunal verksamhet, och
- den som bedriver den yrkesmässiga enskilda verksamheten.⁵⁵

I verksamheter enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade ska anmälan göras av

- berörda nämnder som avses i 22 § LSS om det är en kommunal verksamhet, och
- den som bedriver den yrkesmässiga enskilda verksamheten.⁵⁶

I verksamhet vid SiS ska anmälan göras av ledningen vid SiS.⁵⁷

Hur anmälan ska göras

Anmälan till IVO ska göras på särskild blankett ”ANMÄLAN – lex Sarah” som är en bilaga till SOSFS 2011:5.⁵⁸

Om utredningen inte har avslutats när anmälan till IVO görs, ska utredningen lämnas in så snart den har färdigställts och senast två månader efter den att anmälan har gjorts.⁵⁹

Information till nämnd om anmälan till Inspektionen för vård och omsorg

Yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet

Den som i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet ska göra anmälan till IVO ska informera berörd nämnd om en anmälan.⁶⁰

Med berörd nämnd avses den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde.⁶¹

Om anmälan berör en verksamhet med allmänt inriktade insatser inom socialtjänsten som bedrivs på uppdrag av en kommun, ska med berörd nämnd avses den nämnd som har tecknat avtal om verksamheten.⁶²

Om en anmälan i en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet avser utförandet av personlig assistans där Försäkringskassan har beslutat om assistansersättning enligt 51 § 2 § SFB finns ingen beslutande nämnd i kommunen. Då bör istället den nämnd som har ett ansvar enligt 15 § 2 LSS informeras om anmälan.⁶³

⁵⁴ 14 kap. 7 § SoL och 24 f § LSS

⁵⁵ 14 kap. 7 § SoL

⁵⁶ 24 f LSS

⁵⁷ 14 kap. 7 § SoL

⁵⁸ 6 kap. 2 § SOSFS 2011:5

⁵⁹ 6 kap. 2 § SOSFS 2011:5

⁶⁰ 14 kap. 7 § SoL och 24 f § LSS

⁶¹ 6 kap. 3 § SOSFS 2011:5

⁶² 6 kap. 3 § SOSFS 2011:5

⁶³ 6 kap. AR SOSFS 2011:5

Kommunal verksamhet

Den nämnd som har gjort en anmälan till IVO bör ge information om anmälan till den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde, om det är en annan nämnd än den som har gjort anmälan.⁶⁴

Statens Institutionsstyrelse

Om en anmälan som gäller verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 § SoL har gjorts till IVO, ska ledningen vid SiS informera den i förekommande fall ansvariga socialnämnden, såvida det inte finns hinder för det enligt OSL.⁶⁵

Av 6 kap. 3 § följer att SiS har ansvar för att leda verksamhet vid sådana hem som avses i 12 § LVU (särskilda ungdomshem) samt 22 och 23 §§ LVM (LVM-hem). Enligt 1 § LSU verkställs påföljden slutna ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid sådana särskilda ungdomshem som avses enligt 12 § LVU.

När det gäller insatser enligt LVU och LVM fattas inte besluten av socialnämnden utan av en förvaltningsdomstol. Med ansvarig socialnämnd i detta sammanhang avses den socialnämnd som fullgör vissa lagreglerade uppgifter.⁶⁶

Information till den enskilde om en anmälan

Den enskilde bör alltid underrättas när en anmälan har gjorts till IVO om ett allvarligt missförhållande eller en risk för ett allvarligt missförhållande.⁶⁷

Rutiner för verksamheten

Den nämnd som har ansvar för verksamhet inom socialtjänsten eller enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade, SiS och den som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet ska fastställa rutiner för hur skyldigheten att rapportera, utreda, avhjälpa och undanröja missförhållanden och risker för missförhållanden ska fullgöras. Rutiner ska även fastställas för hur skyldigheten att anmäla allvarliga missförhållanden och risker för allvarliga missförhållanden ska fullgöras. Rutinerna ska dokumenteras.⁶⁸

Information till rapporteringsskyldiga

Av rutinerna bör det framgå vem som ska informera de rapporteringsskyldiga om deras skyldighet.⁶⁹

Av lag⁷⁰ framgår att det är den som ska ta emot rapporter som ska informera de rapporteringsskyldiga om skyldigheten att rapportera missförhållanden och risker för missförhållanden. Den som enligt lag är skyldig att informera de rapporteringsskyldiga kan själv välja att informera eller utse någon eller några som ska informera de rapporteringsskyldiga.

Av föreskrifter⁷¹ framgår när informationen om rapporteringsskyldigheten ska ges och att informationen ska omfatta till vem rapporten ska lämnas. (se vidare s. 5)

Rapporteringen

Av rutinerna bör det framgå vem rapporteringen ska göras till och hur rapporteringen ska göras.⁷²

⁶⁴ 4 kap. AR med rubriken Information till beslutande nämnd om anmälan i verksamhet vid annan nämnd SOSFS 2011:5

⁶⁵ 6 kap. 5 § SOSFS 2011:5

⁶⁶ Se t.ex. 4, 11, 13 och 21 §§ LVU samt 12, 19 och 28 §§ LVM

⁶⁷ 6 kap. AR med rubriken Information till den enskilde SOSFS 2011:5

⁶⁸ 7 kap. 1 § SOSFS 2011:5

⁶⁹ 7 kap. 1 § AR med rubriken Information till rapporteringsskyldiga SOSFS 2011:5

⁷⁰ 14 kap. 4 § SoL och 24 c § LSS

⁷¹ 2 kap. 2 § SOSFS 2011:5

Av lag⁷³ framgår till vem rapporteringsskyldigheten ska fullgöras. Den som enligt lag ska ta emot rapporterna om missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden kan själv välja att ta emot rapporterna eller utse en eller flera personer att ta emot rapporter.

Registrering (diarieföring) av rapporter i offentlig verksamhet

Av rutinerna i kommunala verksamheter och hos SiS bör det framgå hur rapporterna ska registeras (diarieföras).⁷⁴

En rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som inkommer i offentlig verksamhet (kommunal eller statlig) är en allmän handling. En allmän handling ska enligt 5 kap. 1 § första stycket OSL som huvudregel registreras utan dröjsmål.

Hantering av rapporter i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter

Av rutinerna i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter bör det framgå hur rapporterna ska hållas ordnade.⁷⁵

Bestämmelserna om registrering (diarieföring) i 5 kap. 1 § OSL gäller inte för enskilda verksamheter. För att kunna återfinna rapporter om missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter behöver de hållas ordnade i någon form.

Undanröja och avhjälpa

Rutinerna bör utvisa vem som ska ansvara för att åtgärder vidtas för att utan dröjsmål undanröja eller avhjälpa det rapporterade missförhållandet eller risken för ett missförhållande.⁷⁶

Av lag⁷⁷ framgår att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska avhjälpas eller undanröjas utan dröjsmål. Av föreskrifter⁷⁸ framgår att när en rapport har kommit in ska den som bedriver verksamheten omedelbart vidta de nödvändiga åtgärder som situationen kräver.

Den som bedriver verksamheten kan själv välja att vidta åtgärder för att utan dröjsmål avhjälpa eller undanröja missförhållandet eller utse en eller flera anställda som ansvarar för denna uppgift.

En rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska lämnas genast när den anställde med flera uppmärksammar eller får kännedom om missförhållandet.⁷⁹ Det behöver finnas någon som, när en rapport om ett missförhållande har tagits emot, kan göra en bedömning av om det omedelbart behöver vidtas nödvändiga åtgärder för att skydda den enskilde.

Utredningen

Av rutinerna bör det framgå vem som i praktiken ska ansvara för att det rapporterade utreds och vad en utredning ska innehålla.⁸⁰

Av lag⁸¹ framgår att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska utredas och dokumenteras utan dröjsmål. Av föreskrifter⁸² framgår vad som ska dokumente-

⁷² 7 kap. 1 § AR med rubriken Rapporteringen SOSFS 2011:5

⁷³ 14 kap. 3 § SoL och 24 b § LSS

⁷⁴ 7 kap. 1 § AR med rubriken Rapporteringen SOSFS 2011:5

⁷⁵ 7 kap. 1 § AR med rubriken Rapporteringen SOSFS 2011:5

⁷⁶ 7 kap. 1 § AR med rubriken Undanröja och avhjälpa SOSFS 2011:5

⁷⁷ 14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS

⁷⁸ 3 kap. 1 § SOSFS 2011:5

⁷⁹ 14 kap. 3 § SoL och 24 b § LSS

⁸⁰ 7 kap. 1 § AR med rubriken Utredningen SOSFS 2011:5

⁸¹ 14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS

⁸² 5 kap. 1–5 §§ SOSFS 2011:5

ras när en rapport om ett missförhållande eller en risk för ett missförhållande utreds. Vidare framgår att dokumentationen ska göras fortlöpande.⁸³

Den som enligt lag ska ta emot en rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande har ansvar för att det rapporterade utreds.

En rapport bör som regel inte utredas av den närmast berörda chefen eller arbetsledaren. Den som gör en sådan utredning bör uppfattas som så neutral och opartisk som möjligt. Ansvaret för att organisera detta på bästa sätt åvilar dock den som bedriver verksamheten.⁸⁴

Beslut eller ställningstagande

Rutinerna bör utvisa vem som ska avsluta utredningen med ett beslut eller ett ställningstagande.⁸⁵

När en rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande har utretts ska utredningen avslutas med ett beslut i offentlig verksamhet (kommunal och statlig verksamhet) och med ett ställningstagande i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet. I kommunen är det nämnden som bestämmer om beslutet ska fattas av nämnden vid ett sammanträde eller av politiker alternativt en tjänsteman med stöd av delegation från nämnden. Vid SiS fattas beslutet av generaldirektören eller av en tjänsteman med stöd av delegation från generaldirektören. I en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet är det den som bedriver verksamheten som bestämmer vem som avslutar utredningen med ett ställningstagande.

Anmälan till Inspektionen för vård och omsorg

Av rutinerna bör det framgå vem som ska ansvara för bedömningen av om en anmälan ska göras till IVO och vem som ska ansvara för att anmälan lämnas till IVO.⁸⁶

Av lag⁸⁷ framgår att ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande snarast ska anmälas till IVO. Att det rör sig om ett allvarligt missförhållande kan vara uppenbart redan vid mottagandet av rapporten eller först i ett senare skede när utredningen genomförs eller när den avslutas.

Information till berörd personal

Av rutinerna bör det framgå vem som ska ta ställning till vilka personer i verksamheten som ska informeras om en rapport och de åtgärder som har vidtagits med anledning av den.⁸⁸

En rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande kan beröra flera personer än de som är direkt inblandade i det rapporterade missförhållandet. Det kan vara de som arbetar på till exempel den arbetsplats, inom samma verksamhetsområde eller i den kommun, den enskilda verksamhet eller vid SiS som berörs av rapporten.

Av rutinerna bör det också framgå vem som ska ta ställning till om och hur berörd personal ska ges stöd.⁸⁹

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter⁹⁰ finns information om arbetsgivarens skyldigheter när det gäller systematiskt arbetsmiljöarbete och skyldighet att tillhandahålla krisstöd till anställda.

⁸³ 5 kap. 1 § SOSFS 2011:5

⁸⁴ Prop. 2009/10:131 s. 34

⁸⁵ 7 kap. 1 § AR med rubriken Utredningen SOSFS 2011:5

⁸⁶ 7 kap. 1 § AR med rubriken Anmälan till Inspektionen för vård och omsorg SOSFS 2011:5

⁸⁷ 14 kap. 7 § SoL och 24 f LSS

⁸⁸ 7 kap. 1 § AR med rubriken Information till berörd personal SOSFS 2011:5

⁸⁹ 7 kap. 1 § AR med rubriken Information till berörd personal SOSFS 2011:5

⁹⁰ AFS 1999:7 och AFS 2001:1

Information till enskilda

Av rutinerna bör det framgå vem som ska ta ställning till om och hur den enskilde som berörs ska ges stöd och informeras om rapporten och de åtgärder som har vidtagits med anledning av den.⁹¹

I samband med en rapport om att en eller flera enskilda har utsatts för ett missförhållande kan enskilda behöva stöd. Den enskilde kan behöva stöd både i samband med att missförhållandet uppmärksammas och senare i processen.

Som redovisats tidigare bör den enskilde alltid underrättas om ett missförhållande som har inträffat.⁹² Vidare bör den enskilde alltid underrättas när en anmälan har gjorts till IVO om ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande.⁹³

Jäv och liknande situationer

Det bör finnas rutiner för vem eller vilka som ansvarar för uppgifterna i de allmänna råden i 7 kap. SOSFS 2011:5, om den som ansvarar för dessa uppgifter själv berörs av innehållet i rapporten.⁹⁴ Det kan gälla ansvaret för att ta emot rapporter, utreda rapporter, undanröja eller avhjälpa missförhållanden, anmäla till IVO eller ge information och stöd till personal eller enskilda.

För kommunal verksamhet finns bestämmelser om jäv i 6 kap. 24 – 27 §§ kommunalagen (1991:900) och för statlig verksamhet i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223). Det finns inga bestämmelser i lag om jäv för enskilda verksamheter.

En rapport bör som regel inte utredas av den närmast berörda chefen eller arbetsledaren. Den som gör en sådan utredning bör uppfattas som så neutral och opartisk som möjligt. Ansvaret för att organisera detta på bästa sätt åvilar dock den som bedriver verksamheten.⁹⁵

⁹¹ 7 kap. 1 § AR med rubriken Information till enskilda SOSFS 2011:5

⁹² 5 kap. AR med rubriken Information till den enskilde SOSFS 2011:5

⁹³ 6 kap. AR med rubriken Information till den enskilde SOSFS 2011:5

⁹⁴ 7 kap. 1 § AR med rubriken Jäv och liknande situationer SOSFS 2011:5

⁹⁵ Prop. 2009/10:131 s. 34

Referenser

Lagar och förordningar

Förvaltningslagen (1986:223)

Lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Kommunallagen (1991:900)

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Socialtjänstlagen (2001:453)

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Socialförsäkringsbalken (2010:110)

Propositioner

Prop. 2009/10:131 Lex Sarah och socialtjänsten – förslag om vissa förändringar

Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS)

SOSFS 2011:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah

Socialstyrelsens handböcker

Socialstyrelsen (2014) Lex Sarah – Handbok för tillämpning av bestämmelserna om lex Sarah (art nr 2013-5-40)

Meddelandeblad

Förändringar i lagstiftningen om personlig assistans m.m. Meddelandeblad 9/2010 (art nr 2013-5-40)

Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS)

AFS 1999:7 Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter om första hjälpen och krisstöd samt allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna

AFS 2001:1 Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete

Denna information (art nr 2015-1-13) kan laddas ner och beställas från Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/publikationer. Den kan även beställas från Socialstyrelsens publikationsservice, e-post publikationsservice@socialstyrelsen.se eller fax 035-19 75 29.
